

van bijvoorbeeld de rond 1980 benoemden raadsheren en deze 'af te zetten' tegen hun collegae die rond 1880 benoemd zijn. De vraag bijvoorbeeld of de thans benoemden minder deftig zijn dan hun voorgangers in dit hoge ambt of dat er geen verschil is, moet voor beantwoording wachten tot een nieuwe publicatie over misschien wel honderd jaar. Ook het vaststellen van onderlinge familierelaties is voor wat betreft de huidige raadsheren onmogelijk, terwijl dit voor die uit de negentiende eeuw goed te doen is. Aan de andere kant is het goed te begrijpen, dat men bij de huidige Hoge Raad uit overwegingen van privacy enigszins huiverig is voor het voor iedereen toegankelijk zijn van deze persoonlijke gegevens.

Het grootste punt van kritiek betreft de indeling van de nu 165 jaar dat de Hoge Raad der Nederlanden in functie is, in perioden. De schrijvers hebben gekozen voor de volgende indeling: 1838, 1839-1887, 1888-1917, 1918-1940, [1940-1945], 1945-1967, 1968-1987 en 1988-2002. Deze perioden spelen niet alleen een rol in de bijlagen 4, 5, 6, 7 en 9, maar ook bij de in het boek opgenomen tabellen. Daarin wordt de periode 1940-1945 overigens consequent overgeslagen, omdat de tijdens deze periode benoemde raadsheren, gezien het feit dat zij benoemd zijn door de Duitse bezetter, volgens de auteurs niet passen in het beeld van het geheel. Dat de eerste periode eigenlijk geen periode is, geven de auteurs meteen toe bij de uitleg van de gekozen indeling. (7) De vraag is of de gekozen indeling echt te verdedigen valt. Begin- en eindpunt van de gekozen perioden hangen niet samen met gebeurtenissen die echte veranderingen in de werkwijze van het college of in de wijze van benoemen met zich meebrachten. Zij worden vooral ingegeven door staatkundige gebeurtenissen buiten de Hoge Raad om. De laatste twee perioden 1968-1987 en 1987-2002 hangen zelfs daar niet mee samen: het begin van de eerste van deze perioden, het jaar 1968, wordt bepaald door een willekeurig zij het niet onbelangrijk feit als de benoeming van de eerste vrouwelijke raadsheer, mejuffrouw A. A. L. Minkenhof, en dat van de tweede van deze perioden, het jaar 1987, door het simpele feit, dat het boek *Tot raadsheer benoemd*, waar *De Hoge Raad in persoon* het 'vervolg' van is, in 1987 'ophield'. In bijlage 4, 'De raadsheren' wordt mevrouw Minkenhof overigens nog tot de raadsheren uit de periode 1945-1967 gerekend, omdat zij op 19 december 1967 werd benoemd. (149) Natuurlijk is een nadere indeling welkom, maar één in perioden van telkens vijftig jaar was bij wijze van spreken ook goed geweest. Toch leggen de schrijvers met hun boek eer in, omdat het de lezers een goed inzicht geeft in de aard en de samenstelling van Nederlands hoogste rechtscollege en de wijze waarop de leden daarvan tot hun hoge ambt worden geroepen.

B. S. Hempenius-van Dijk

R. de Jong, *Tussen ambt en vrij beroep. Het notariaat tussen 1842 en 1999. Een overzicht van het Nederlandse notariaat, geschreven ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Stichting tot bevordering der notariële wetenschap* (Ars notariatus CXVI; Amsterdam: Stichting tot bevordering der notariële wetenschap, 2002, x + 175 blz., ISBN 90 268 4064 0).

De notaris is een eerbiedwaardige maar ook merkwaardige figuur in het Nederlandse rechtsbestel. Zijn creatie gaat ver terug in de Middeleeuwen toen de clerus het schrijven van officiële akten nog vrijwel geheel monopoliseerde. De notariswet van 1842 bracht in Nederland een richtinggevende regeling, hoewel voordien door de Franse bezetter natuurlijk ook al voor zekere uniformiteit was gezorgd, zoals B. Duinkerken in zijn *Notariaat in overgangstijd* uit de doeken heeft gedaan (recensie *BMGN*, CV (1990) 441-442). De wet van 1842 schiep een 'vrij'

beroep door slechts één type notaris te erkennen, geen verplichte stage meer te eisen en de kamers van notarissen die toezicht plachten te houden, af te schaffen. Het toezicht werd sindsdien aan het openbaar ministerie opgedragen en het examineren van kandidaat-notarissen geschiedde door een commissie uit het provinciale gerechtshof. Het hybride karakter van het ambt of beroep van notaris bleef bestaan doordat de man werd benoemd door de kroon (de eerste vrouw pas in 1947). Het 'wezen' van zijn ambt pleegt te worden omschreven als: vertrouwenspersoon en onpartijdig adviseur.

De historicus De Jong, uit Nijmegen, heeft dit jubileumboek geschreven in opdracht van de Stichting tot bevordering der notariële wetenschap, die inmiddels een indrukwekkende reeks monografieën — waaronder vele historische — heeft doen verschijnen. De Jong heeft die taak overgenomen van de betreurde Emile Henssen. Hij geeft in kort bestek een helder overzicht van de rijk geschakeerde ontwikkeling van het notarisambt gedurende anderhalve eeuw. De Jong besteedt vanzelfsprekend de nodige aandacht aan de wijzigingen die de notariswet in de loop der tijd onderging, maar daarnaast ook aan de sociale en economische plaats en de politieke achtergrond die de notaris in een veranderende samenleving innam: zoals organisatie der beroepsgenoten, eisen van vakbekwaamheid (verplichte universitaire rechtenstudie), benoemingsbeleid (verzuiling), welstand en dergelijke. Daartoe heeft hij behalve de relevante literatuur ook de dossiers uit het archief van het ministerie van justitie geraadpleegd. Daarnaast wordt de lezer op microniveau geconfronteerd met een lokale *case study*: hoe verging het 't notariaat in de gemeente Nijmegen. De Jong vergelijkt de ontwikkelingen hier met de gepubliceerde resultaten van onderzoek in andere regio's.

Zo is een bijzonder informatief boek ontstaan dat goed inzicht geeft in de ontwikkelingslijnen — schaalvergroting, versterking monopoliepositie en samenwerking met andere beroepsgroepen van juristen — in dat spanningsveld tussen 'beroep' en 'ambt' waarvan wij thans in andere sectoren de liquidatie meemaken. 'Controle op integriteit. Uitbreiding toezicht op notarissen' kopte *NRC/Handelsblad* op 6 juli 2004: de 'Fransen zijn na twee eeuwen weer terug' zal men na lezing van De Jongs boek denken. Zijn studie is verrijkt met acht bijlagen die onder andere de omvang van de opkomst van katholieke notarissen tonen, de toenemende aantallen academisch geschoolden, enz. Dat notarissen behalve bij de naoorlogse 'zuivering' met de strafrechter in aanraking kwamen, blijft wat op de achtergrond. Een register van personen zou het snel traceren van dwarsverbanden aanzienlijk hebben vergemakkelijkt.

A. H. Huussen jr.

W. L. Korthals Altes, *Tussen cultures en kredieten. Een institutionele geschiedenis van de Nederlandsch-Indische Handelsbank en de Nationale Handelsbank, 1863-1964* (NIBE-SVV Bankhistorische reeks XXIV; Amsterdam: NIBE-SVV, 2004, 574 blz., ISBN 90 5516 207 8).

Dit boek beschrijft de geschiedenis van een Amsterdamse bankinstelling. Deze, de Nederlandsch-Indische Handelsbank of NIHB, is nu reeds ruim veertig jaar van het financieel-economische toneel verdwenen. Bij een groot publiek heeft zij nimmer grote bekendheid verworven omdat haar werkterrein grotendeels buiten Nederland lag en zij is thans geheel vergeten. Toch was de NIHB een opmerkelijke financiële instelling, aangezien zij een van de zeldzame Nederlandse *banque d'affaires* was met haar voornaamste werkterrein in voormalig Nederlands-Indië en het verre Oosten. De schrijver geeft 1863 op als stichtingsjaar, een jaar waarin verschillende banken werden gesticht. Een daarvan was de Rotterdamsche Bank en deze zou een eeuw later